

**VALSTYBĖS SIENOS APSAUGOS TARNYBOS
PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS VIDAUS REIKALŲ MINISTERIJOS
SIENOS KONTROLĖS ORGANIZAVIMO VALDYBOS
BRANDUOLINIO SAUGUMO KOMPETENCIJOS CENTRAS**

2017 METŲ VEIKLOS ATASKAITA

2017-12-
Medininkai

I. BENDROJI INFORMACIJA

Branduolinio saugumo kompetencijos centras (toliau - BSKC) 2017 m. tęsė veiklą įgyvendinant savo misiją – padėti kompetetingoms Lietuvos institucijoms kurti ir plėtoti pajėgumus užkirsti kelią, aptikti ir efektyviai reaguoti į neteisėtos branduolinių ir kitų radioaktyviųjų medžiagų apyvartos atvejus, taip pat tobulinti šios srities prevencijos ir atgrąsymo priemones. Įgyvendinant savo misiją BSKC teikia personalo rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo paramą šalies teisėsaugos institucijoms, rengia pratybas, teikia specializuotos techninės įrangos plėtros ir priežiūros paramą ir skatina branduolinio saugumo srities institucijų tarpžinybinį bendradarbiavimą ir veiklos koordinavimą.

Taip pat, BSKC, būdamas struktūriniu Valstybės sienos apsaugos tarnybos (toliau - VSAT) Sienos kontrolės organizavimo valdybos padaliniu, plėtoja veiklą įgyvendinant VSAT uždavinius pasienio radiacinės kontrolės ir branduolinės energetikos objektų fizinės apsaugos srityse.

Nors BSKC steigėja yra VSAT, branduolinio saugumo mokymo srities paramą BSKC teikia ir kitoms Lietuvos teisėsaugos institucijoms – įgyvendinančioms skirtingus branduolinio saugumo srities uždavinius. Todėl BSKC turi ypatingą vaidmenį ir reikšmę ne tik VSAT, bet ir Lietuvos mastu, o tarptautinėje erdvėje tai pripažįstama gerosios praktikos pavyzdžiu. Branduolinio saugumo kompetencijų ir gebėjimų plėtra įgyja ypatingą svarbą ir reikšmę atsižvelgiant į nuolat augančias terorizmo grėsmes – tai pabrėžiama ir 2017 m. Europos Sąjungos CBRN veiksmų plane.

2016 m. rugsėjo 1 d. BSKC perkėlus iš VSAT Pasieniečių mokyklos į VSAT Sienos kontrolės organizavimo valdybą, 2017 m. turėjome galimybę kryptingai ir sistemiškai vykdyti branduolinio saugumo srities veiklą:

1. Organizuoti ir koordinuoti dozimetrinės kontrolės įrangos diegimą ir teikimą VSAT padaliniams (bendradarbiaujant su JAV energetikos departamento Branduolinės kontrabandos aptikimo ir atgrąsymo programa (angl.: *Nuclear Smuggling Detection and Deterrence Program*))
2. Organizuoti ir kontroliuoti dozimetrinės kontrolės įrangos periodinę priežiūrą, remontą, atnaujinimą bendradarbiaujant su išoriniu paslaugų teikėju;
3. Organizuoti, kontroliuoti ir koordinuoti pasienio dozimetrinės kontrolės procedūros vykdymą (apsilankymai pasienio kontrolės punktuose, atliekama nuotolinė kontrolė naudojant elektronines ryšio priemones ir Nacionalinę ryšių sistemą);

4. Koordinuoti VSAT vykdomas branduolinės energetikos objektų fizinės apsaugos funkcijas (Ignalinos AE ir kitų pasienio ruože esančių objektų (branduolinių ir radioaktyviųjų atliekų saugyklų));

5. Vykdyti branduolinio saugumo mokymo veiklą, kurios tikslas yra suteikti besimokantiems reikalingų žinių ir sukurti praktinius įgūdžius, kurie reikalingi kokybiškai ir efektyviai atlikti savo darbinės funkcijas;

6. Plėtoti tarptautinę veiklą, kurios tikslai yra gerosios praktikos ir pažangios patirties identifikavimas ir perkėlimas į Lietuvą, o taip pat ir parama ir dalinimasis Lietuvos patirtimi su partneriais.

2017 m. BSKC su vidaus ir tarptautiniais partneriais pažymėjo penktąsias veiklos metinės – buvo pristatyti esminiai veikos rezultatai ir pasiekimai, aptartos veiklos perspektyvos kartu pažymint poreikį užtikrinti pačio BSKC stabilumą ir veiklos tęstinumą.

Savo pranešimuose Lietuvos ir JAV partnerių institucijų atstovai akcentavo būtinumą skirti dėmesį ir išteklius branduolinio saugumo užtikrinimo veiklai, nuolat stiprinti tarpžinybinį bendradarbiavimą ir tobulinti personalo kompetencijas, o Branduolinio saugumo kompetencijos centras yra tinkamas ir veiksmingas, nacionalinėje bei tarptautinėje praktikoje pripažintas įrankis šiems tikslams siekti.

I. DOZIMETRINĖS KONTROLĖS ĮRANGOS DIEGIMAS IR TEIKIMAS VSAT PADALINIAMS

Bendradarbiaujant su JAV energetikos departamento Branduolinės kontrabandos aptikimo ir atgrasymo programa, (angl. *Nuclear Smuggling Detection and Deterrence Program*, JAV ED NSDD) 2017 m. gauta, kaip parama ir paskirstyta po VSAT rinktinės: 9 vnt. lygiavertės dozės galios matuoklių „PRM 470 CG“, 41 vnt. asmeninių dozimetrinių matuoklių „Radiation Pager“, 15 vnt. nešiojamųjų dozimetrinių matuoklių – identifikatorių „Identifier 2“, taip pat papildomai gauta 25 vnt. „Radiation Pager“ dėkliukų.

Bendradarbiaujant su JAV ED NSDD ir Pasienio kontrolės punktų direkcija prie Susisiekimo ministerijos parengtas ir suderintas planas dėl 2018 m. stacionarios dozimetrinės kontrolės įrangos keturiuose pasienio kontrolės punktuose (PKP) prie išorės ES sienos diegimo.

II. DOZIMETRINĖS KONTROLĖS ĮRANGOS PERIODINĖ PRIEŽIŪRA, REMONTAS

2017 m. birželio 22 d. su išoriniu paslaugų tiekėju pasirašyta 3 metų sutartis dėl VSAT valdomų mobiliosios dozimetrinės kontrolės sistemos, 6 PKP ir VSAT Pasieniečių mokykloje įdiegtos stacionarios dozimetrinės kontrolės įrangos bei dėl turimos nešiojamosios dozimetrinės kontrolės įrangos, periodinės priežiūros ir remonto darbų. Kituose PKP įdiegtos stacionarios dozimetrinės kontrolės įrangos valdytoja yra Pasienio kontrolės punktų direkcija prie Susisiekimo ministerijos.

2017 m. Mobiliosios dozimetrinės kontrolės sistemos ir stacionarios dozimetrinės kontrolės įrangos periodinė priežiūra buvo atlikta 2 kartus per metus; nustačius gedimus buvo atliekamas stacionarios ir nešiojamosios dozimetrinės kontrolės įrangos remontas ir kiti darbai.

Taip pat 2017 m. metrologinė patikra atlikta 52 vnt. dozimetrinių matuoklių.

III. PASIENIO RADIACINĖS KONTROLĖ IR KOKYBĖS UŽTIKRINIMAS

2017 m. per 12 mėn. VSAT atliekant pasienio radiacinę kontrolę prie valstybės sienos iš viso buvo užfiksuoti 257 padidėjusios jonizuojančiosios spinduliuotės atvejai bei atliktas antrinis patikrinimas, 1-ą kartą nustatytas radioaktyvios medienos kroviny, kurio neleista įvežti į LR (iš Baltarusijos Respublikos gabenta mediena skirta kurui, kuri skleidė 0,37 $\mu\text{Sv/h}$ jonizuojančią spinduliuotę). Daugumoje atvejų per valstybės sieną buvo gabenami teisėti radioaktyvūs kroviniai (pateikiant leidimus vežti radioaktyvias medžiagas), gabenamos gamtinės kilmės radioaktyviosios medžiagos, arba vyko asmenys, kuriems buvo taikytas gydymas ar diagnostika radioaktyviosiomis medžiagomis.

Taip pat, BSKC pareigūnai betarpiškai teikė metodinę pagalbą VSAT padaliniams vykdant radiacinę kontrolę pasienio kontrolės punktuose, konsultuojant ir instruktuojant pareigūnus įrangos naudojimo klausimais ir dalyvavo atliekant radiacinę kontrolę.

Dozimetrinės kontrolės įrangos techninės būklės stebėjimui, užfiksuotų aliarmų duomenų analizei, taip pat teikiant metodinę pagalbą pareigūnams BSKC naudoja nacionalinę ryšių sistemą.

IV. VSAT VYKDOMOS BRANDUOLINĖS ENERGETIKOS OBJEKTŲ FIZINĖS APSAUGOS FUNKCIJOS KOORDINAVIMAS

VSAT Ignalinos rinktinės Branduolinės energetikos objektų apsaugos dalinys (toliau - BEOAD) vykdo Ignalinos atominės elektrinės (toliau - IAE) perimetro ir IAE teritorijoje esančių objektų fizinę saugą, taip pat už pagrindinės IAE aikštelės ribų esančių branduolinių ir radioaktyviųjų atliekų saugyklų fizinę apsaugą.

Koordinuojant šių funkcijų vykdymą, BSKC:

- Dalyvavo priimant Tarptautinės atominės energijos agentūros (toliau - TATENA) tarptautinės fizinės saugos patarėjų (IPPAS) misiją Lietuvoje;

- Stebėjo IAE vykdomas stalo ir pratybas, dalyvavo objektų fizinės saugos efektyvumo vertinimuose;
- Surengė du seminarus BEOAD ir IAE personalui fizinės saugos organizavimo klausimais;
- Dalyvavo rengiant branduolinės energetikos objektų numatytų grėsmių aprašymo dokumentus.

V. BRANDUOLINIO SAUGUMO MOKYMAI

Mokymo veikla išlieka svarbi BSKC veiklos dalis. Mokymai BSKC organizuojami vadovaujantis Lietuvos teisės aktais, galiojančiomis instrukcijomis, planais ir procedūromis, taip pat Tarptautinės atominės energijos agentūros (TATENA) rekomendacijomis ir vadovais, kitų valstybių gerosios praktikos pavyzdžiais ir metodikomis. Siekiant mokymo efektyvumo ir kokybės, mokymo programos, medžiaga ir metodologija rengiamos taikant „Sisteminio požiūrio į mokymus“ koncepciją.

Mokymo poreikis VSAT padaliniuose nustatomas stebint personalo veiksmus atliekant dozimetrinę kontrolę, analizuojant realiai užfiksuotus įvykius ir personalo gebėjimus kokybiškai reaguoti į šiuos įvykius. Institucijos partneriai mokymo poreikio analizę yra pateikiama patys. Specifinių mokymų, pavyzdžiui „Privalomieji radiacinės saugos mokymai“ poreikis nustatomas teisės aktuose.

- 2017 m. BSKC vykdė ir administravo Privalomąjį radiacinės saugos mokymą (vykdomas nuotoliniu būdu). Šie mokymai yra privalomi tam tikroms teisės saugos institucijų darbuotojų kategorijoms, o mokymus veda Radiacinės saugos centro atestuoti BSKC darbuotojai. Pravesti 7 Privalomieji radiacinės saugos mokymai, kuriuose dalyvavo 210 pareigūnų.

- Pasieniečių mokyklos pirminio ir įvadinio profesinio mokymo kursantams buvo vedamos pasienio radiacinės kontrolės paskaitos. Jose dalyvavo 156 kursantai.

- 2017 m. BSKC nuolat rūpinosi Radiacinės saugos instruktorių žinių atnaujinimu bei pagalba ruošiantis vesti mokymus tarnybos vietose. Suorganizuotas ir praveistas instruktoriaus žinių atnaujinimo seminaras. Instruktoriai iš skirtingų VSAT padalinių buvo kviečiami kartu su BSKC pareigūnais vesti įvairius radiacinės kontrolės mokymus, taip keldami savo kvalifikaciją ir gilindami žinias.

- 2017 m. BSKC organizavo 18 mokymo renginių VSAT ir kitų Lietuvos ir užsienio valstybių institucijų pareigūnams. Juose dalyvavo 364 asmenys. Šių mokymų tikslai – suteikti pareigūnams žinių ir praktinių gebėjimų aptikti ir efektyviai reaguoti į neteisėtos branduolinių ir kitų radioaktyviųjų medžiagų apyvartos atvejus, vykdyti šių pažeidimų prevenciją ir mažinti teroro aktų grėsmes.

- 2017 m. BSKC mokymo programa prasiplėtė – parengta programa ir pradėti branduolinės energetikos objektų fizinės apsaugos srities mokymai.

2017 m. BSKC teikė mokymo paramą šioms institucijoms, atsižvelgiant į jų vykdomas funkcijas:

- VSAT
- Muitinės departamentui
- Vadovybės apsaugos departamentui
- Lietuvos Kariuomenei.
-

- 2017 m. Partnerystėje su JAV Energetikos ir Valstybės departamentais buvo organizuoti ir įgyvendinti 4 tarptautiniai renginiai. Juose dalyvavo 161 Lietuvos ir užsienio valstybių institucijų atstovai.

Vykdam mokymus ir kitus projektus, BSKC bendradarbiauja su Užsienio reikalų ministerija, Radiacinės saugos centru (toliau - RSC), Valstybine atominės energetikos saugos inspekcija (VATESI), Ignalinos atominės elektrinės Fizinės saugos skyriumi.

ĮVYKDYTIMOKYMAI

Eil Nr.	Renginio pavadinimas	Renginių skaičius	Dalyvių skaičius
Branduolinio saugumo srities mokymo renginiai			
Nacionaliniai			
1.	Radiacinės kontrolės instruktorių žinių atnaujinimas	1	14
2.	Mobiliųjų dozimetrinės kontrolės sistemų operatorių mokymas Muitinės mobiliųjų grupių personalui	1	16
3.	Mobiliųjų dozimetrinės kontrolės sistemų operatorių mokymas Muitinės, Vadovybės apsaugos departamento, Lietuvos Kariuomenės personalui	1	8
4.	Mobiliųjų dozimetrinės kontrolės sistemų operatorių mokymas Vadovybės apsaugos departamento personalui	1	11
5.	Radiacinė kontrolė pasienio tikrinimo metu VSAT padalinių pareigūnams	5	57
6.	Pasienio radiacinės kontrolės mokymas pareigūnams priimantiems sprendimus dėl vykimo per sieną (pamainų vyresniesiems)	2	44
7.	Seminaras „Branduolinės energetikos objektų fizinės apsaugos pagrindai“	2	49
8.	Radiacinės saugos mokymai Lietuvos Kariuomenės personalui	1	4
Iš viso		14	203
Tarptautiniai renginiai			
9.	Seminaras „Branduolinio saugumo pratybų organizavimo metodika“ dalyviams iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos (įgyvendintas BSKC ir JAV Branduolinės kontrabandos atgrasymo ir aptikimo programos)	1	32
10.	Tarptautinė konferencija „Neplatavimo saugumo iniciatyva, <i>Proliferation Security Initiative</i> “ (įgyvendinta BSKC ir JAV Valstybės departamento programos)	1	75
11.	Konferencija skirta BSKC 25-mečiui paminėti	1	44
12.	Mokymai „Stacionarios dozimetrinės kontrolės įrangos techninė priežiūra ir aptarnavimas“ (įgyvendintas BSKC ir JAV Branduolinės kontrabandos atgrasymo ir aptikimo programos)	1	10
Iš viso		4	161
Iš viso		18	364

VI. BENDRADARBIAVIMAS SU UŽSIENIO INSTITUCIJOMIS

Tarptautinėje erdvėje BSKC tęsia bendradarbiavimą su savo pagrindiniais ir tradiciniais partneriais:

Tarptautinės atominės energijos agentūros (TATENA):

- BSKC yra TATENA Branduolinio saugumo paramos centrų tinklo (*IAEA Nuclear Security Support Centres, NSSC*) dalyvis. Pagrindiniai šio tinklo veiklos tikslai – branduolinio saugumo srities personalo profesinių kompetencijų tobulinimas per mokymus, tinklo narių bendradarbiavimas mokymų srityje, gerosios mokymo praktikos identifikavimas ir branduolinio saugumo kultūros puoselėjimas. NSSC tinklas vienija 56 mokymo centrus pasaulyje. 2017 m. BSKC atstovas buvo išrinktas Branduolinio saugumo paramos centrų tinklo pirmininko pavaduotoju.

- BSKC dalyvauja TATENA darbo grupėje rengiant rekomendacijas TECDOC 1734 „Branduolinio saugumo paramos centrų steigimas ir veikla“.

- BSKC dalyvavo NSSC tinklo darbo grupėje rengiant bendrą tinklą sudarančių organizacijų duomenų bazę, bendrą renginių kalendorių ir informacinį bukletą.

JAV Energetikos departamento Branduolinės kontrabandos atgrasymo ir aptikimo programa (*Department of Energy Nuclear Smuggling Detection and Deterrence, NSDD*)

Bendradarbiavimas apima koordinavimą ir abipusę paramą vykdant pasienio kontrolės punktų aprūpinimą dozimetrinės kontrolės įranga, mokymo projektus.

Globali iniciatyva kovoje su branduoliniu terorizmu (*Global Initiative Combating Nuclear Terrorism, GICNT*).

2017 m. BSKC dalyvavo GICNT darbo seminaruose ir pratybose, o 2018 m. planuojamas GICNT seminaras BSKC bazėje.

Bendradarbiavimas su Ukrainos Sienos apsaugos tarnyba

2017 m. vyko BSKC atstovai lankėsi Ukrainoje, kur susitiko su Sienos apsaugos tarnybos štabo ir Mokymo centro atstovais. Susitikimo metu buvo aptartos pasienio radiacinės kontrolės aktualijos ir problematika, nagrinėjama geroji praktika. Sekantis susitikimas planuojamas 2018 Lietuvoje.

Taip pat, tęsiamas bendradarbiavimas su Latvijos sienos apsaugos tarnyba ir Estijos muitine keičiantis patirtimi atliekant branduolinių ir kitų radioaktyviųjų medžiagų aptikimo ir apyvartos kontrolę, dalyvaujant bendrose pratybose. Dalyvaujama Europos Komisijos ir kitų tarptautinių organizacijų vykdomose branduolinio saugumo projektuose.

VII. BSKC INFRASTRUKTŪROS PLĖTRA

2017 m. JAV Energetikos departamento Branduolinės kontrabandos atgrasymo ir aptikimo programos pagalba buvo modernizuota ir atnaujinta BSKC interneto svetainė www.nscoc.lt lietuvių ir anglų kalbomis.

VIII. BSKC PERSONALAS

2017 m. BSKC personalas tobulino savo kvalifikaciją ir profesines kompetencijas:

- BSKC instruktoriai dalyvavo asmenų atsakingų už radiacinę saugą mokymuose;
- Dalyvauta TATENA tarptautiniame seminare „Branduolinio saugumo priemonės ir reagavimas į ekstremalias situacijas jūrų uostuose“ JAV;
- Seminare „Objektų ir branduolinių/radioaktyviųjų medžiagų transportavimo fizinės apsaugos kompensacinės priemonės“ Lietuvoje;
- Dozimetrinės kontrolės įrangos priežiūros ir diagnostikos mokyme Taivanyje;

Jungtiniame tyrimų centre (angl. *Joint Research Center*) Isproje (Italija) GICNT organizuojamame seminare „Techninė parama. Techninės paramos ekspertų funkcijas ir atsakomybę branduolinio saugumo aptikimo architektūroje.“

- Branduolinio saugumo pratybų organizavimo seminaruose Lietuvoje, Estijoje ir Bulgarijoje.
-